

Sygnatura akt XI C 400/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

W., dnia 17 kwietnia 2018 r.

Sąd Rejonowy dla Wrocławia-Fabrycznej we Wrocławiu XI Wydział Cywilny w następującym składzie:

Przewodniczący: SSR Anna Małecka

Protokolant: Małgorzata Kotulska

po rozpoznaniu w dniu 5 kwietnia 2018 r. we Wrocławiu

sprawy z powództwa (...) sp. z o.o. w S.

przeciwko A. Z., M. N. (1), Z. L., A. L. (1) i A. L. (2)

o zapłatę

I. zasądza solidarnie od pozwanych A. Z., M. N. (1), Z. L., A. L. (1) i A. L. (2) na rzecz strony powodowej (...) sp. z o.o. w S. kwotę 500,00 zł (pięćset złotych);

II. oddala powództwo w pozostałym zakresie;

III. znosi wzajemnie koszty między stronami.

Sygn. akt XI C 400/17

UZASADNIENIE

W pozwie złożonym dnia 9 marca 2004 r. strona powodowa (...) we W. (dalej jako (...)) domagała się zasądzenia na jej rzecz od pozwanego M. F. kwoty 1.181,770 zł wraz z umownymi odsetkami wysokości 120% rocznie liczonymi od kwoty należności głównej w wysokości 500 zł od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty i z odsetkami ustawowymi liczonymi od kwoty 681,70 zł od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty. Uzasadniając swoje żądania strona powodowa podniosła, iż jako (...) zawarła z M. F. umowę pożyczki na kwotę 500,00 zł. Zgodnie z postanowieniami umowy z dnia 24 września 2002 r. pożyczka miała być zwrócona do dnia 24 października 2002 r., a w razie zwłoki w zapłacie strona powodowa była uprawniona do żądania odsetek w wysokości 120% rocznie. M. F. nie spłacił zaciągniętej pożyczki w wyznaczonym terminie.

Strona powodowa podała, że dochodzoną kwotę składa się: kapitał pożyczki w wysokości 500 zł i odsetki do dnia wniesienia pozwu w kwocie 681,70 zł.

W dniu 13 czerwca 2004 r. M. F. zmarł.

Nakazem zapłaty z dnia 7 września 2004 r. zasądzono od pozwanego M. F. na rzecz strony powodowej kwotę 1.181,70 zł wraz z odsetkami umownymi i ustawowymi oraz kosztami postępowania.

Zarządzeniem przewodniczącego z dnia 7 grudnia 2004 r. korespondencję do pozwanego pozostawiono w aktach ze skutkiem doręczenia na dzień 29 września 2004 r.

Postanowieniem z dnia 8 grudnia 2004 r. nakazowi zapłaty jako prawomocnemu nadano klauzule wykonalności.

W dniu 10 listopada 2011 r. zostało wydane postanowienie, w którym sąd uchylił postanowienie z dnia 8 grudnia 2004 r. o nadaniu klauzuli wykonalności z uwagi na powzięcie wiadomości o śmierci pozwanego przed wydaniem nakazu zapłaty – w związku ze złożeniem wniosku o nadanie klauzuli wykonalności na następców prawnych pozwanego.

W piśmie z dnia 13 września 2012 r. strona powodowa podała, że spadek po M. F. nabyli: wdowa E. F. oraz córki M. N. (1), U. L. i A. Z. – w ¼ części każda z nich. E. F. zmarła 30 lipca 2004 r. a U. L. w dniu 30 lipca 2006 r.

W dniu 13 stycznia 2017 r. (k. 82) (...) sp. z o.o. w S. oświadczyła, iż w związku z nabyciem w drodze przelewu wierzytelności roszczeń objętych pozwem – na mocy umowy zawartej z (...) (...) w dniu 31 października 2005 r. – wstępuje do sprawy w charakterze powoda, na co syndyk (...) wyraził zgodę (k. 122).

W dniu 31 października 2017 r. (k. 159) sąd postanowił prowadzić sprawę a udziałem (...) sp. z o.o. jako strony powodowej.

Postanowieniem z dnia 8 lutego 2017 r. sąd uchylił nakaz zapłaty z dnia 7 września 2004 r. na podstawie art. 174 § 2 k.p.c.

Na rozprawie w dniu 31 października 2017 r. (k. 159) do udziału w sprawie w charakterze pozwanych zostali wezwani A. Z., M. N. (1), Z. L., A. L. (2) i A. L. (1).

W odpowiedzi na pozew (k. 105) pozwany Z. L. wniósł o oddalenie powództwa, zarzucając przedawnienie roszczenia.

Pozwani A. L. (2) i A. L. (1) w odpowiedzi na pozew (k. 113) wnieśli o oddalenie powództwa i podnieśli zarzut przedawnienie roszczenia.

W dniu 4 kwietnia 2017 r. pozwana A. Z. złożyła odpowiedź na pozew (k. 120) wnosząc o oddalenie powództwa. Pozwana zarzuciła przedawnienie roszczenia oraz sprzeczność żądania strony powodowej z zasadami współzycia społecznego z uwagi na żądanie wygórowanych odsetek.

Tożsame zarzuty podniosła pozwana M. N. (1) w odpowiedzi na pozew złożonej dnia 12 kwietnia 2017 r. (k. 132).

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

M. F. był członkiem (...) (...) we W. od dnia 5 stycznia 1998 r.

W dniu 24 października 2002 r. M. F. zawarł umowę P. chwilową z (...) (...). Na mocy tej umowy (...) udzieliła pożyczki w wysokości 500 zł na warunkach określonych w umowie oraz w Regulaminie Udzielania Kredytów i Pożyczek (...). Zgodnie z zapisami umowy M. F. zobowiązał się do spłaty pożyczki wraz z prowizją w kwocie 30 zł jednorazowo do dnia 24 października 2002 r.

/dowód: 1. informacja o przebiegu członkostwa – k. 9,

2. wniosek o pożyczkę chwilową – k. 9,

3. umowa pożyczki chwilowej – k. 9./

W myśl postanowień § 24 Regulaminu Udzielania Kredytów i Pożyczek (...) uchybienie określone w umowie umowy terminowi spłaty całości lub części kredytu powoduje, że należność ta staje się w następnym dniu należnością przeterminowaną. Od niespłaconego w całości lub w części kapitału Następstwem postawienia kredytu w stan natychmiastowej wymagalności jest powstanie obowiązku bezzwłocznej spłaty całego zadłużenia, w tym także należnych odsetek i innych kosztów. Wysokość stopy procentowej dla kredytów przeterminowanych ustala Zarząd Kasy.

/dowód: 1. wyciąg z Regulaminu Udzielania Kredytów i Pożyczek – k. 10,

2. Regulamin Udzielania Kredytów i Pożyczek (...) – k. 48-49./

Uchwałą numer (...) Zarządu (...) (...) z dnia 4 kwietnia 2002 r. ustalono, że z dniem 8 kwietnia 2002 r. wysokość oprocentowania pożyczek przeterminowanych i przeterminowanych chwilówek wynosi 10% w skali miesiąca.

/dowód: uchwała nr 2 (...) – k. 11/

W dniu 25 lutego 2003 r. między (...) a M. F. została zawarta umowa ugody, w której M. F. uznał zadłużenie z umowy pożyczki zawartej dnia 24 września 2002 r. w kwocie 703,83 zł i zobowiązał się kwotę 850,52 zł zapłacić w 18 ratach.

/dowód: ugoda z dnia 25.02.2003 r. – k. 184/

M. F. zmarł w dniu 13 czerwca 2004 r.

/dowód: odpis skrócony aktu zgonu – k. 17/

Postanowieniem z dnia 31 stycznia 2005 r. wydanym w postępowaniu toczącym się przed Sądem Rejonowym dla Wrocławia-Fabrycznej we Wrocławiu pod sygnaturą XIV Ns 524/04 stwierdzono, iż spadek po M. F. nabyły wprost: wdowa E. F. oraz córki M. N. (1), U. L. i A. Z. po 1/4 części każda z nich. W postanowieniu tym stwierdzono również, że spadek po E. F., zmarłej dnia 30 lipca 2004 r. nabyły córki M. N. (1), U. L. i A. Z. w 1/3 części każda z nich.

/dowód: postanowienie z dnia 31.01.2005 r. – k. 38/

U. L. zmarła dnia 30 lipca 2006 r., spadek po niej nabyli mąż Z. L. i dzieci A. L. (1) i A. L. (2) po 1/3 części spadku wszyscy wprost, co stwierdzono postanowieniem Sądu Rejonowego dla Wrocławia-Fabrycznej we Wrocławiu z dnia 4 lipca 2014 r. wydanym w sprawie prowadzonej pod sygnaturą I Ns 548/13.

/dowód: postanowienie z dnia 4.07.2014 r. w aktach sprawy I Ns 548/13/

Spadkobiercy M. F. i U. L. nie dokonali działu spadku.

/bezsporne/

W dniu 31 października 2005 r. między (...) Spółdzielczą Kasą Oszczędnościowo-Kredytową we W. a (...) sp. z o.o. w S. została zawarta umowa powierniczego przelewu wierzytelności, na mocy której (...) przelał na (...) sp. z o.o. wierzytelność wobec M. F., stwierdzoną nakazem zapłaty wydanym przez Sąd Rejonowy dla Wrocławia-Fabrycznej dnia 7 września 2004 r. w sprawie prowadzonej pod sygnaturą XI Nc 239404; wartość wierzytelności na dzień zawarcia umowy określono na kwotę 2.350,95 zł.

/dowód: umowa przelewu z dnia 31.10.2005 r. – k. 80-81/

Odsetki ustawowe w okresie obowiązywania umowy pożyczki wynosiły: 20% w skali roku do 24 lipca 2002 r. i 16% w skali roku do 31 stycznia 2003 r. i 13% rocznie od 1 lutego 2003 r., 12,25% od 25 września 2003 r., 13,50% od 10 stycznia 2005 r. i 11,50% od 15 października 2005 r., od 15 grudnia 2008 r. 13%, od 23 grudnia 2014 r. 8% i od 1 stycznia 2016 r. 7%.

/dowód: rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 marca 1989 r. w sprawie określenia wysokości odsetek ustawowych (Dz. U. Nr 41, poz. 225 z późn. zmianami)/

Odsetki maksymalne, od chwili zmiany przepisu art. 359 k.c. i wprowadzenia limitu odsetek umownych wynosiły: w okresie 21.02.2006 r. - 28.02.2006 r.: 23%, w okresie 1.03.2006 r. - 25.04.2007 r.: 22%, w okresie 26.04.2007 r. - 27.06.2007 r.: 23%, w okresie 28.06.2007 r. - 29.08.2007 r.: 24%, w okresie 30.08.2007 r. - 28.11.2007 r.: 25%, w

okresie 29.11.2007 r. - 30.01.2008 r.: 26%, w okresie 31.01.2008 r. - 27.02.2008 r.: 27%, w okresie 28.02.2008 r. - 26.03.2008 r.: 28%, w okresie 27.03.2008 r. - 25.06.2008 r.: 29%, w okresie 26.06.2008 r. - 26.11.2008 r.: 30%, w okresie 27.11.2008 r. - 23.12.2008 r.: 29%, w okresie 24.12.2008 r. - 27.01.2009 r.: 26%, w okresie 28.01.2009 r. - 25.02.2009 r.: 23%, w okresie 26.02.2009 r. - 25.03.2009 r.: 22%, w okresie 26.03.2009 r. - 24.06.2009 r.: 21%, w okresie 25.06.2009 r. - 19.01.2011 r.: 20%, w okresie 20.01.2011 r. - 5.04.2011 r.: 21%, w okresie 6.04.2011 r. - 11.05.2011 r.: 22%, w okresie 12.05.2011 r. - 8.06.2011 r.: 23%, w okresie 9.06.2011 r. - 9.05.2012 r.: 24%, w okresie 10.05.2012 r. - 7.11.2012 r.: 25%, w okresie 8.11.2012 r. - 5.12.2012 r.: 24%, w okresie 6.12.2012 r. - 9.01.2013 r.: 23%, w okresie 10.01.2013 r. - 6.02.2013 r.: 22%, w okresie 7.02.2013 r. - 6.03.2013 r.: 21%, w okresie 7.03.2013 r. - 8.05.2013 r.: 19%, w okresie 9.05.2013 r. - 5.06.2013 r.: 18%, w okresie 6.06.2013 r. - 3.07.2013 r.: 17%, w okresie 4.07.2013 r. - 8.10.2014 r.: 16%, w okresie 9.10.2014 r. - 4.03.2015 r.: 12%, w okresie 5.03.2015 r. - 31.12.2015 r.: 10% i w w okresie 1.01.2016 r. - 23.05.2018 r.: 14%.

/bezsporne/

(...) z dniem 12 stycznia 2010 r. zmieniła nazwę na (...).

/dowód: odpis KRS numer (...) – k. 32-37/

Sąd zważył, co następuje:

Powództwo zasługuje na uwzględnienie co do zasady. Pozwani A. Z., M. N. (2), Z. L., A. L. (2) i A. L. (1) odpowiadają – jako spadkobiercy zmarłego pożyczkobiorcy (i jego następnicy prawnej – córki U. L.) – za zobowiązania wynikające z zawartej i obowiązującej umowy pożyczki.

Zgodnie z art. 922 § 1 k.c. prawa i obowiązki majątkowe zmarłego przechodzą z chwilą jego śmierci na jedną lub kilka osób stosownie do przepisów księgi niniejszej. W myśl § 2 art. 922 k.c. nie należą do spadku prawa i obowiązki zmarłego ściśle związane z jego osobą, jak również prawa, które z chwilą jego śmierci przechodzą na oznaczone osoby niezależnie od tego, czy są one spadkobiercami. Oznacza to, że spadkobiercy wchodzą w sytuację prawną, w jakiej pozostawał spadkodawca – ogół praw i obowiązków majątkowych, wynikających ze stosunków cywilnoprawnych, należących do spadkodawcy w chwili jego śmierci przechodzi w wyniku spadkobrania na jego następców prawnych

W zasadzie na spadkobierców przechodzą prawa i obowiązki wynikające ze stosunków zobowiązaniowych, których podmiotem był spadkodawca. Dziedziczeniu podlegają prawa i obowiązki niezależnie od źródła, z którego dany stosunek obligacyjny wypływa. Dotyczy to w szczególności więzi obligacyjnych wynikających z umów; z reguły śmierć jednej ze stron umowy nie prowadzi do unicestwienia istniejącego stosunku prawnego a na spadkobierców przechodzą zarówno wierzytelności, jak i długi, w tym też roszczenia i odpowiadające im obowiązki odszkodowawcze wynikające z niewykonania lub nienależytego wykonania umów.

Wyłączenia dziedziczenia pewnych praw i obowiązków umownych może wynikać z przepisu ustawy, a także z woli stron. Jednakże ani przepisy regulujące umowę pożyczki (art. 720 i nast. k.c.) ani postanowienia umowy z dnia 24 września 2002 r. nie zawierają norm wykluczających przechodzenie praw i obowiązków wynikających z tej umowy na następców prawnych stron. W związku z tym przyjąć należy, że także wobec praw i zobowiązań z umowy pożyczki pozwani są uniwersalnymi następcami prawnymi pożyczkobiorcy M. F..

Zgodnie z art. 1012 k.c. spadkobierca może bądź przyjąć spadek bez ograniczenia odpowiedzialności za długi (przyjęcie proste), bądź przyjąć spadek z ograniczeniem tej odpowiedzialności (przyjęcie z dobrodziejstwem inwentarza), bądź też spadek odrzucić. Natomiast w myśl przepisu art. 1031 § 1 k.c. w razie prostego przyjęcia spadku spadkobierca ponosi odpowiedzialność za długi spadkowe bez ograniczenia.

Jak wynika z treści postanowienia Sądu Rejonowego dla Wrocławia-Fabrycznej z dnia 31 stycznia 2005 r. wydanego w sprawie XIV Ns 524/04 A. Z., U. L. i M. N. (1) nabyły wraz ze zmarłą w dniu 30 lipca 2004 r. E. F. spadek po ojcu M. F. w 1/4 części każda z nich wprost a po matce E. F. w 1/3 części każda z nich. Natomiast postanowieniem Sadu

Rejonowego dla Wrocławia-Fabrycznej we Wrocławiu z dnia 4 lipca 2014 r. w sprawie I Ns 548/13 stwierdzono, że spadek po U. L. zmarłej w dniu 30 lipca 2006 r. nabyli: mąż Z. L. i dzieci A. L. (1) i A. L. (2) po 1/3 części spadku wszyscy wprost.

Mając na uwadze przywołany wyżej przepis art. 922 k.c. sąd nie uwzględnił zgłoszonego przez pozwanych zarzutu przedawnienia.

Stosownie do art. 117 § 2 k.c. ten, przeciwko komu przysługuje roszczenie o charakterze majątkowym, po upływie terminu przedawnienia może uchylić się od jego zaspokojenia, chyba że zrzeka się korzystania z zarzutu przedawnienia. Przedawnienie roszczenia może być spełnione przez zobowiązanego, lecz uprawniony nie może dochodzić nakazania jego przymusowego wykonania.

Należy przyjąć, iż do roszczeń spółdzielczej kasy oszczędnościowo-kredytowej z tytułu pożyczki stosuje się przepis art. 118. k.c., zgodnie z którym – o ile przepis szczególny nie stanowi inaczej – termin przedawnienia wynosi lat dziesięć, a dla roszczeń o świadczenia okresowe oraz roszczeń związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej – trzy lata. W ocenie Sądu Rejonowego uznać trzeba, że działalność Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo-Kredytowej w jest działalnością gospodarczą, a w związku z tym jej roszczenia podlegają 3-letniemu terminowi przedawnienia. W myśl art. 120 § 1 k.c. bieg przedawnienia rozpoczyna się od dnia, w którym roszczenie stało się wymagalne.

W okolicznościach niniejszej sprawy nie doszło do przedawnienia żądania strony powodowej, ponieważ nastąpiło przerwanie biegu przedawnienia. Stosownie do treści art. 123 § 1 k.p.c. bieg przedawnienia przerywa się: przez każdą czynność przed sądem lub innym organem powołanym do rozpoznawania spraw lub egzekwowania roszczeń danego rodzaju albo przed sądem polubownym, przedsięwziętą bezpośrednio w celu dochodzenia lub ustalenia albo zaspokojenia lub zabezpieczenia roszczenia oraz przez uznanie roszczenia przez osobę, przeciwko której roszczenie przysługuje. Strona powodowa wniosła pozew w dniu 9 marca 2004 r., czym przerwała bieg przedawnienia wobec M. F., zaś jego następcy prawni wstąpili w sytuację prawną spadkodawcy, obejmującą między innymi dokonanie czynności skutkującej przerwaniem biegu przedawnienia przez stronę powodową.

Sąd w związku ze zgłoszonym przez pozwanych zarzutem naruszenia zasad współżycia społecznego dokonał oceny treści umowy pożyczki. Na mocy przepisu art. 385¹ § 1 k.c. Sąd jest uprawniony do incydentalnej kontroli wzorców umownych pod kątem lustracji treści wzorca.

Zgodnie z przepisem art. 385¹ k.c. postanowienia umowy zawieranej z konsumentem nie uzgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (nie dotyczy to jednakże postanowień określających główne świadczenia stron, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny). Za nie uzgodnione indywidualnie uważa się te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu; w szczególności odnosi się to do postanowień umowy przejętych z wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi przez kontrahenta. Jeżeli postanowienie umowy ocenione jako niedozwolone nie wiąże konsumenta, strony są związane umową w pozostałym zakresie.

W opinii Sądu zastrzeżenie w standardowej umowie pożyczki odsetek umownych o charakterze dyscyplinującym na poziomie 120%, a później 60% w skali roku, naliczanych od całości zadłużenia stanowi sprzeczne z dobrymi obyczajami rażące naruszenie interesów konsumenta i jako takie nie zasługuje na ochronę prawną.

Tytułem wprowadzenia wspomnieć należy, iż przedmiotowa umowa pożyczki jest umową konsumencką (jednostronnie handlową) – zawartą pomiędzy podmiotem profesjonalnym w zakresie jego działalności a konsumentem. W rozumieniu przepisu art. 22¹ k.c. konsumentem jest osoba fizyczna dokonująca czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową. Umowa kredytu zawarta między stroną powodową a poprzednikiem prawnym pozwanych miała więc charakter konsumencki.

W pierwszej kolejności stwierdzić trzeba, iż zgodnie z zasadą swobody umów wyrażoną w art. 353¹ k.c. strony mogą ułożyć stosunek prawny wedle swego uznania, byleby jego treść lub cel nie sprzeciwiały się właściwości stosunku, ustawie, ani zasadom współżycia społecznego. Autonomia woli stron, czyli możliwość kształtowania własną mocą swoich stosunków prawnych, jest jedną z fundamentalnych zasad współczesnego polskiego prawa cywilnego. Realizacja tej zasady może być ograniczana przez niedostateczny stopień autonomiczności podmiotów stosunków cywilno-prawnych. Może być ona także redukowana przez czynniki pozaprawne; pośród nich najbardziej znaczące są czynniki natury ekonomicznej (A. Stelmachowski, *Ewolucja autonomii woli w: E Łętowska (red), Tendencje rozwoju prawa cywilnego, Wrocław 1983, str. 205*).

Przytoczona zasada swobody umów nie ma charakteru absolutnego i sam art. 353¹ k.c. wprowadza wymienione ograniczenia. Swoboda umów może być realizowana pod kontrolą prawa i w jego ramach.

Tworzenie i stosowanie wzorców umownych ma swe źródło w zasadzie swobody umów. Umowa zawarta między stroną (...) a M. F. była oparta o wzorzec umowny. Wzorcami umownymi są bowiem jednostronnie przygotowane z góry przed zawarciem umowy gotowe klauzule umów. Jak wynika z załączonej do akt umowy z dnia 24 września 2002 r. stanowiła ona niezmienny zbiór postanowień sporządzony przez stronę powodową. Określony był w niej zarówno sposób spłaty pożyczki, następstwa uchybienia terminom spłaty pożyczki lub jej rat, jak również uprawnienie pożyczkodawcy do jednostronnego wypowiedzenia stosunku pożyczki. Umowa pożyczki zawierała także odwołanie do treści Regulaminu Udzielania Kredytów i Pożyczek (...), który wiązał strony w zakresie nieuregulowanym umową.

Elementami zmiennymi – co nie znaczy: zależnymi zawsze od woli stron – były oprócz kwoty pożyczki, również wysokość prowizji, stopa umownych odsetek kapitałowych, a także końcowy termin spłaty pożyczki i należnych odsetek oraz wysokość stopy procentowej umownych odsetek karnych (od zadłużenia przeterminowanego), czy też sposób zabezpieczenia. O ile jednak M. F. decydował – adekwatnie do swoich potrzeb i możliwości – o kwocie pożyczki i okresie jej spłaty, to nie miał realnie żadnego wpływu na stawkę prowizji za udzielenie pożyczki, czy też wysokość zmiennej stopy procentowej umownych odsetek kapitałowych oraz odsetek karnych (zgodnie z zapisami przedmiotowej umowy zmienną wysokość oprocentowania ustalał bowiem Zarząd (...)).

Zawarta umowa zawiera klauzule umowne pozbawione cechy indywidualnego uzgodnienia. Została sporządzona z wyprzedzeniem, a jedna ze stron stosunku nie mogła w żaden sposób oddziaływać na obecność, czy treść znakomitej większości jej zapisów (można wręcz stwierdzić, że dotyczyło to wszystkich *accidentalia negotii*). Co więcej – niektóre postanowienia regulujące prawa, czy obowiązki stron mogły zostać zmienione w toku trwania stosunku prawnego między stronami bez woli czy udziału strony pozwanej, przy czym pozostałe uregulowania umowy pozostawały w mocy. Modyfikacja sytuacji prawnej strony przedmiotowego stosunku prawnego mogła nastąpić zarówno poprzez zmianę wysokości oprocentowania (do czego był uprawniony Zarząd (...)), jak i w wyniku odmiennego ukształtowania treści Regulaminu Udzielania Pożyczek i Kredytów (...), który stanowił integralną część umowy.

Okoliczność, iż wszystkie postanowienia opisywanej umowy, jak też unormowania Regulaminu zostały objęte konsensem stron, nie wyłącza możliwości uznania niektórych z opisanych wyżej klauzul umownych za sprzecznych z dobrymi obyczajami i rażąco naruszających interesy konsumenta.

Choć konsument wyraża zgodę na związanie treścią szablonowych klauzul umownych, wzorce te mogą naruszać interesy konsumenta, ponieważ często zawierają postanowienia krzywdzące drugą stronę, nierównomiernie rozkładające ryzyko transakcji, zawierają niesymetryczne rozłożenie praw i obowiązków.

Zauważyć trzeba, iż pożyczkobiorca mógł alternatywnie: albo zaakceptować ogół postanowień składających się na umowę pożyczki w postaci przedstawionej przez stronę powodową, lub też umowy pożyczki nie zawrzeć w ogóle. Jednakże jego pozycja ekonomiczna, czy też szczególna sytuacja życiowa ograniczały w sposób obiektywny możliwość swobodnego podjęcia decyzji i skłaniały do zawarcia umowy, na treść której nie miał praktycznie żadnego wpływu.

Podkreślić należy, iż sam fakt zawarcia umowy i jak i umowy ugody przez M. F. nie przesądza o prawidłowości i zgodności z prawem postanowień umownych.

Na mocy przepisu art. 385¹ § 1 k.c. Sąd jest uprawniony do incydentalnej kontroli wzorców umownych pod kątem lustracji treści wzorca. Jednocześnie dodać trzeba, iż przy zawieraniu umów przy użyciu wzorca spełnione muszą być także wymogi wymienione w art. 384 § 1 k.c. (nakaz doręczenia dokumentu obejmującego całość wzorca przed zawarciem umowy) oraz w art. 385 § 2 k.c. (nakaz transparentności wzorca).

Klauzula generalna z art. 385¹ k.c. znajduje zastosowanie w okolicznościach niniejszej sprawy – dotyczy ona bowiem wszelkich umów konsumenckich pozbawionych współpracy kontraktowej. Jak zaś wskazano wyżej, zawarcie przedmiotowej umowy pożyczki cechowało się minimalnym wpływem poprzednika prawnego pozwanych na treść postanowień umownych.

W opinii Sądu zapis pozwalający stronie powodowej na pobieranie karnych odsetek umownych od zadłużenia przeterminowanego w wysokości 120% rocznie, jak również 60% rocznie godzi w dobre obyczaje oraz narusza w sposób rażący interes pożyczkobiorcy. Podkreślić jednakże należy, iż nie jest oceniane negatywnie samo umieszczenie w standardowej umowie zapisów o możliwości naliczania przez pożyczkodawcę odsetek karnych za opóźnienie w płatności rat pożyczki, ani też zaliczanie wpłat dokonywanych przez pozwaną w pierwszej kolejności na zaległe należności uboczne (zgodnie z treścią art. 451 § 1 in fine). Sprzeciw budzi natomiast określenie wysokości stopy procentowej umownych odsetek karnych na poziomie 120% w skali roku. Nie zmienia tego fakt, iż po zawarciu umowy stopę odsetek karnych obniżono – do również bardzo znacznej – wysokości 60% w skali roku. Sąd bowiem bierze pod uwagę stan istniejący w chwili zawierania umowy.

W chwili zawierania umowy pożyczki maksymalna wysokość stopy procentowej odsetek umownych nie została określona ustawowo. W związku z tym wierzyciel dążył do zastrzeżenia ich w jak najwyższej wysokości, co miało skłonić dłużnika do należytego wykonania zobowiązania lub zapewnić jak największą korzyść w przypadku niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania. Często dłużnik zmuszony jest przystać na tak ustalone odsetki karne ze względu na swą słabszą pozycję negocjacyjną. Jednak określona umownie stopa odsetek karnych winna być adekwatna do aktualnych warunków ekonomicznych, specyfiki funkcjonowania profesjonalnych instytucji finansowych, jak również do wysokości rzeczywistej straty wierzyciela i stopnia naruszenia jego interesów.

Sięgając do takich kryteriów oceny wysokości odsetek umownych jak: ich obiektywna wysokość, relacja do poziomu odsetek ustawowych, stosunek do świadczenia głównego, odniesienie do wielkości interesu wierzyciela i szkody poniesionej przez wierzyciela, czy stosunek wysokości odsetek do wysokości odszkodowania, które należałoby się wierzycielowi na zasadach ogólnych, Sąd stwierdził, iż określone przez stronę powodową odsetki karne pobierane od kwoty zadłużenia przeterminowanego na poziomie 120% rocznie (jak również 60% rocznie w dalszym ciągu, przy nieznacznej inflacji i niskich stopach procentowych ustalanych przez Narodowy Bank Polski) są rażąco wygórowane.

Oceniając przedmiotową klauzulę umowną, w pierwszej kolejności Sąd odniósł się do poziomu odsetek ustawowych obowiązujących w czasie trwania stosunku prawnego między stronami niniejszego postępowania. Określone rozporządzeniem Rady Ministrów odsetki ustawowe kształtowały się na poziomie 20% w skali roku do 24 lipca 2002 r. i 16% w skali roku do 31 stycznia 2003 r., 13% rocznie od 1 lutego 2003 r., 12,25% rocznie od 25 września 2003 r., 13,50% od 10 stycznia 2005 r. i 11,50% od 15 października 2005 r., od 15 grudnia 2008 r. 13%, od 23 grudnia 2014 r. 8% i od 1 stycznia 2016 r. 7%.

Zauważyć więc trzeba, iż w chwili zawarcia umowy pomiędzy M. F. a (...) zastrzeżone odsetki karne stanowiły 6-krotność odsetek ustawowych; w późniejszym czasie stopa karnych odsetek umownych przenosiła nawet 8-krotność odsetek ustawowych.

Do przedmiotowej umowy nie stosuje się przepisów art. 359 § 2¹ i § 2² k.c. regulującego maksymalną wysokość odsetek umownych, jako że została ona zawarta przed wejściem w życie tych unormowań. Jednakże mimo to zauważyć należy,

że odsetki naliczane przez stronę powodową są ponad 2-krotnie wyższe, niż maksymalne odsetki przewidziane w przywołanych przepisach (obecnie ponad 4-krotnie wyższe).

Podkreślić także należy, iż tak wysoka stopa odsetek umownych nie była również uzasadniona spadkiem siły nabywczej pieniądza, gdyż poziom inflacji od dłuższego czasu jest niski i do pewnego stopnia przewidywalny. Nie można więc stwierdzić, iż zastrzegając odsetki karne w podanej w umowie wysokości, instytucja finansowa zabezpieczała się przed deprecjacją pożyczonych środków pieniężnych, ponieważ nie istniała taka potrzeba.

Określona w żądaniu pozwu kwota odsetek od zadłużenia przeterminowanego poważnie zwiększa zadłużenie strony pozwanej i stanowi – w ocenie Sądu – źródło nadmiernych korzyści i nieusprawiedliwionych w danych okolicznościach zysków. Takie zastrzeżenie umowne, mimo pozornej zgodności z innymi przepisami nie może doznawać ochrony ze strony państwa. Tego rodzaju klauzule naruszają istotę umowy wzajemnej i zakłócają założone ryzyko umowne.

Na negatywną ocenę postanowień przedmiotowej umowy pożyczki miał też wpływ sposób oznaczenia wysokości odsetek za przeterminowane raty. Zgodnie z zapisami umowy od zadłużenia przeterminowanego pobiera się odsetki według zmiennej stopy procentowej ustalonej przez Zarząd (...). Nie kwestionując dopuszczalności określenia zmiennych odsetek umownych, zdaniem Sądu, ustalenie ich wysokości winno nastąpić według obiektywnie sprawdzalnych kryteriów niezależnych od obu stron stosunku cywilno-prawnego (przykładowo według stopy odsetek ustawowych lub odsetek ogłaszanych przez Prezesa NBP). Arbitralne określanie wysokości odsetek przez jedną ze stron, bez oznaczenia kryteriów według jakich ową wysokość określono, jest sprzeczne z zasadą równości stron, na co zwrócił uwagę Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 6 marca 1992 r. (sygn. akt III CZP 141/91, OSNC z 1992 r., nr 6, poz. 90).

Biorąc pod uwagę przedstawione wyżej okoliczności uznać trzeba, iż opisywana klauzula godzi w dobre obyczaje, które są, w omawianym znaczeniu, równoważne z zasadami współżycia społecznego. Źródłem zasad współżycia są normy moralne i niektóre normy obyczajowe. „Przez to stosunki prawne stają się - być może - mniej pewne, ale za to sprawiedliwsze i bliższe odczuciom prostego człowieka” (A. S., *Ewolucja autonomii woli*, str. 193). Sprzeczne z dobrymi obyczajami jest nakładanie na ekonomicznie (i organizacyjnie) słabszego kontrahenta nadmiernie wysokimi konsekwencjami finansowymi za opóźnienie w płatnościach. Z klauzuli zasad współżycia społecznego wynika bowiem zakaz lichwy. Zjawisko lichwy powoduje szkody społeczne między innymi dlatego, że pozbawia pożyczkobiorców płynności finansowej i jednocześnie stanowi źródło nieuzasadnionych zysków podmiotu dysponującego kapitałem.

Działanie strony powodowej należy ocenić jako rażąco naruszające interes konsumenta. Pojęcie rażącego naruszenia nie może być wprawdzie sprowadzone do wymiaru czysto ekonomicznego, lecz w okolicznościach niniejszej sprawy ten aspekt ma największe znaczenie.

Skutkiem sprzeczności klauzuli umownej wartościami wymienionymi w art. 385¹ § 1 k.c. jest sankcja bezskuteczności zakwestionowanej klauzuli ex lege, przy utrzymaniu umowy w mocy w pozostałej części, co wynika z § 2 tego przepisu. W związku z powyższym należy uznać, iż postanowienia przedmiotowej umowy wiązały strony, a – co za tym idzie – wpływające z nich prawa i obowiązki winny być realizowane. Natomiast konsument nie jest w ogóle związany postanowieniem uznanym za niedozwolone.

Wobec stwierdzonej nieważności postanowienia o naliczaniu odsetek karnych Sąd zasądził wyłącznie żadaną kwotę należności głównej. Brak jest podstaw, by niedozwoloną klauzulę umowną zastępować inną – taką, która nie godziłaby w interes konsumenta. Przywołane wyżej przepisy kodeksu cywilnego przewidują rygor bezskuteczności zapisu uznanego za klauzulę abuzywną. W związku z tym nie jest możliwe naliczanie innych odsetek za opóźnienie – ani ustawowych, ani umownych (gdyż z chwilą postawienia zadłużenia w stan natychmiastowej wykonalności naliczane są wyłącznie odsetki karne).

Umowa ugody, której stroną był M. F. jest w zakresie uznania odsetek nieważna, jako sprzeczna z prawem (art. 58 k.c.)

Dlatego też Sąd zasądził na rzecz strony powodowej kwotę 500 zł, oddalając powództwo w zakresie odsetek karnych.

Spadkobiercy zmarłego pożyczkobiorcy nie dokonali formalnego działu spadku. Wobec powyższego do zasad ich odpowiedzialności za długi spadkowe stosuje się przepis art. 1034 § 1 k.c. zd 1 k.c., zgodnie z którym do chwili działu spadku spadkobiercy ponoszą solidarną odpowiedzialność za długi spadkowe.

Orzeczenie o kosztach procesu zostało oparte na treści art. 100 zd. 1 k.p.

Z tych względów Sąd orzekł jak wyżej.